

מתן חרמוני ר' לאה'לה, או: גן עדן וגן עדן בעקבות "טוביה החולב" של שלום עליכם

הדברים הבאים כאן מובאים מתוך שיחה שהאזנתי לה, ובעוונותי, ומכיוון שבני דורנו בורכו בכל מיני אמצעים טכנולוגיים שעד לפני כמה שנים גם סוכני חרש לא זכו להשתמש בהם, גם הקלטתי אותם. השיחה התנהלה בין שני אנשים, לא צעירים, אחד רזה, ממושקף ושתקן, ושני גבר בריא, מה שנקרא בעל גוף, ודברן. כן. מכיוון שפניתי אל אחד מהם באיזו בקשה (מעין הבקשות שבהן אחד פונה אל האחר במסעדה, נאמר, מבקש שיזוז מעט ויפנה לו מקום למרפק, או שיתן לו את המלח, או שיצית לו סיגריה), ומכיוון שנעניתי בגסות, האזנתי להם לשיחתם. מי שלא שומר על כבודי, אני לא מכבד את פרטיותו. הם שוחחו בידיש.

אני מנסה ללמוד יידיש, ויידיש היא שפה מתדברת, כמו שנהוג לומר (ס'רעדט זיך), ואין כמו שיחה אמיתית, של אנשים אמיתיים, כדי להבין ולהכיר את השפה. וכמה פעמים כבר יוצא לאדם להקשיב לשיחה של ממש בשפה שרק מתי מעט עוד מדברים?

והמכשירים של היום טובים יותר מזוג אוזניים. השארתי אפוא את ההקלטה פועלת, וכמו בהיסח הדעת ומבלי שירגישו גם קירבתי את המכשיר אליהם כדי שיקלוט ויקליט טוב יותר. את ההקלטה השמעתי לחבר ששולט טוב ממני ביידיש, ולפי תגובתו הבנתי שאולי נפל בידי כאן משהו שיש בו איזה ערך. לא משהו שהייתי יכול למכור בעד כסף, לצערי (וניסיתי כבר בכמה מקומות, אתרי אינטרנט, מגזינים וכו'). עורך כתב העת הזה, הסכים להדפיס אבל סירב לשלם. תחילה סירבתי להצעתו, אבל בסוף נעתרתי. אלוהים רק יודע למה. הנה הדברים.

"תסלח לי, אדוני שלום עליכם, שאני מטריד אותך אחרי כמעט מאה שנה בקבר, ומטריד אותך למקום שלא אני ולא הוא הגענו אליו. וגם אני, שאם הארכת את השנות שלי על האדמה עוד כמה שנים אחריו, לא בכוונה עשיתי את זה אלא בגלל מה שקוראים גנים, שאצלי היו טובים ואצל אדוני, מה לעשות, קצת פחות טובים, או אולי אצלי רעים ואצל אדוני רעים יותר. אלא שהצרות שהבנות השביעו אותי לא היה בהן די, ועכשיו

גם בנות־בנות־בנות־בנותיהן, או לפחות אחת מהן שבשבילה הטרידו גם אותי, שבשביל זה הטרחתי אני אותך, מאחר שהיא, לא עליכם וגם לא על שונאיכם, עומדת להתחתן עם מי שמתכנה ר' לאה'לה. מהעולם ההוא הזעיקו אותי שאולי אצליח להכניס לה קצת שכל לראש, אתה שומע או לא, שלא תתחתן עם ר' לאה'לה.

ואיך זה יכול להיות, אני אומר, אם שמה לאה'לה, בשביל מה מקדמים לה תואר ר'? ואם יש לה תואר ר', איך זה שהיא נקראת לאה'לה? ככה אני אומר, ומנגד אומרים לי, נו...

מביאים אותי מהקבר, שמים עלי בגדים שלא יראו את העצמות המתפוררות שלי ואומרים לי, דַּבֵּר איתה ר' טוביה, שאתה יש לך ניסיון עם בנות ועם צרות. ומעמידים אותי מולה ומעמידים אותה מולי, והיא, אתה שומע, מכוערת היא לא, ופה יש לה כמו שאפילו לבת שלי, הסכתא רבתא שלה, לא היה. בשביל זאת העליתם אותי להרגיזני, אני חושב, אבל אני לא מתרגז. אני אומר, אני רק לא מבין, בשביל מה הביאו אותי לפה, אם אתם שמים אותי מול מי שהיא כזאת עקשנית, אני אומר, אין עצה ואין תבונה נגד אחת כזאת. ובכל זאת, אומרים לי, דבר איתה, ר' טוביה, שאם לא אתה, מי ידבר. רוצים שאדבר, וכבר העלו אותי מאיפה שהעלו, אז אני מדבר.

מסתמא את מתחתנת עם ר' לאה'לה, אני אומר, ואני מסתכל עליה, והיא מסתכלת עלי. אני מסתכל עליה, והיא מסתכלת עלי. אני אומר, מה יש לך גברתי שאת בוחרת להתחתן עם ר' לאלה'לה, ולא, נניח, עם ר' אברהם, או ר' יצחק, או ר' יעקב, אני שואל. והיא עונה, ומה יש לארוני נגד ר' לאה'לה?

אני, אני אומר, אני אין לי כלום נגד ר' לאה'לה, חוץ מזה שיש כאן איזה עניין, שר' אברהם התחתן עם פראו שרה, ר' יצחק התחתן עם מדאם רבקה ואילו עם לאה'לה ורוח'לה התחתן ר' יעקב. ואת, גברתי, שאני רק אַת הסכתא רבתא שלך הכרתי, את לא אברהם, לא יצחק ועד כמה שאני מבין, גם לא יעקב.

לא הכל אתה מבין, היא אומרת. הדברים בינתיים השתנו, היא אומרת. אתה אפילו במטוס לא טסת. במכונית לא נסעת. אתה עוד יש לך סוס ועגלה.

ואני אומר, אני בקבר אפילו סוס ועגלה כבר אין לי, אבל יש דברים שלא משתנים, את מבינה אותי או לא? אני אומר.

הכל משתנה, היא אומרת.
לא, אני אומר. יש דברים שלא משתנים, אני אומר, אתה שומע אותי,

פאני שלום עליכם. יש דברים שלא משתנים ולא ישתנו. ככה אני אומר, והיא מסתכלת עלי וצוחקת.

אני אומר, בת שלי |הערת המתרגם: השימוש כאן במלה טאכטערל, בת קטנה|, יש דברים שהם מושכלות ראשונים. גבר ואישה הם דבר ראשון. אחריהם בא היתר.

היא מסתכלת עלי, מצמצמת את השפתיים, טילינגטית, ואומרת, אדוני, מאיפה שהוא בא, שם לא קראו את אנדריאה דבורקין. את מי? אני שואל.

אנדריאה דבורקין, היא אומרת.

אריה דוושקעס? אני שואל. את מתכוונת אריה דוושקעס? אריה דוושקעס, עד כמה שאני מבין, לא ידע בכלל לכתוב.

והיא אומרת, אתה תישאר עם אריה דוושקעס או מי שזה לא יהיה ואני עם אנדריאה דבורקין, ולא רק עם אנדריאה דבורקין, אני אתחתן עם ר' לאה'לה. ואתה, אם לא אכפת לך, תחזור לקבר.

ככה היא אומרת לי, אתה שומע, ואני הלב שלי מתפוצץ לא רק בגלל הצער אלא בשביל זה שהטריחו אותי עד לכאן, עד לאיפה שלא אני ולא אתה הגענו בחיינו, בשביל להטיח בי עלבונות.

אני מתפוצץ אבל מיד מתרכך, בכל זאת, יש מי שזוכה לנכדים ויש מי שזוכה לנינים, אבל אני זכיתי שבמו עיני אראה את בתה של נינתי. ובשביל זה אני אומר, לאט לך, בת שלי. את מבינה, זכר ונקבה זה כמו מים ושמים, זה כמו תוהו ובוהו, זה כמו גן עדן וגיהנום, אני אומר.

גן עדן וגיהנום, היא אומרת, ומה רע לך עם גן עדן וגן עדן?

כן, פאני שלום עליכם. כבר לפני מאה ועשרים שנה אמרנו, אין עצה ואין תבונה קעגן א שלעכט פערד |הערת המתרגם: משמעות הניב – "נגד סוס עיקש"|.